

สตรีทอาร์ต: พื้นที่สุนทรีย์ภาพกับการขับเคลื่อนพื้นที่การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม เขตเทศบาลเมืองเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย

Street Art: Aesthetic Spaces and Driving Cultural Tourism in Loei Municipality,
Muang District, Loei Province

ไทยโรจน์ พวงมณี¹

Thairoj Phoungmanee¹

Corresponding Author's Email: thai-roj@hotmail.com

(Received: November 4, 2024; Revised: February 20, 2025; Accepted: March 5, 2025)

บทคัดย่อ

สตรีทอาร์ตเป็นผลงานศิลปกรรมที่ส่วนใหญ่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นบนพื้นที่สาธารณะ โดยศิลปินที่มีทักษะการถ่ายทอดเรื่องราวให้สอดคล้องกับผู้ว่าจ้าง และบริบทของพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อสร้างบรรยากาศและขับเคลื่อนการท่องเที่ยวให้เกิดขึ้น สำหรับเทศบาลเมืองเลยนั้นมีพื้นที่สร้างสรรค์สตรีทอาร์ตเพื่อสนับสนุนบรรยากาศการท่องเที่ยว 2 ตำแหน่งคือ 1) พื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่ นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต การละเล่น พิธีกรรม วัฒนธรรมและประเพณีดั้งเดิมของพื้นที่โดยนำเสนอด้วยการวาดภาพระบายสีบนผนังเขื่อน ฝาผนังบ้านเรือน รั้วและกำแพงตามแนวถนนสายหลักของชุมชน นักท่องเที่ยวสามารถเข้ามาท่องเที่ยวได้ทุกวัน สำหรับวันอาทิตย์จะถูกเชื่อมโยงกับตลาดวัฒนธรรมบ้านแฮ่ และ 2) พื้นที่ลานพญานาคปู่ไหลคำมา ตั้งอยู่ใจกลางเมืองเลย ถูกนำเสนอเรื่องราวธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เชื่อมโยงกับเรื่องเล่าภูบ่อปิดและพญานาคปู่ไหลคำมา ซึ่งเป็นพญานาคดิน มีหน้าที่ปกปักรักษาเมืองเลยและให้โชคลาภแก่ผู้สักการะ นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้ามารับรู้ได้ตลอดทั้งปี โดยสตรีทอาร์ตทั้ง 2 พื้นที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นโดยศิลปินกลุ่มเลยตามเลย มีการใช้ศาสตร์ศิลปกรรมช่วยขับเคลื่อนความงาม ได้แก่ หลักการจัดองค์ประกอบศิลป์ และหลักสุนทรีย์ศาสตร์มาวางแผนดำเนินการให้สตรีทอาร์ตได้เข้าถึงการมีประสบการณ์ทางสุนทรีย์ภาพของนักท่องเที่ยว

คำสำคัญ: สตรีทอาร์ต พื้นที่สุนทรีย์ภาพ การขับเคลื่อนพื้นที่การท่องเที่ยว การท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม กลุ่มศิลปินเลยตามเลย

Abstract

Street art is an art form that is mostly created in public areas by artists who are skilled in conveying stories consistent with the employers and the context of the area with the goal to create an atmosphere and drive tourism. For Loei Municipality, there are 2 creative street art areas to support the tourism atmosphere: 1) Ban Hae community area, presenting stories about history, way of life, games, rituals, culture, and traditional customs of the area by painting on the dam walls, house walls, fences, and walls along the main roads of the community where tourists can visit every day. On Sundays, it is connected to Ban Hae Cultural Market; and 2) Phaya Nak Pu Lai Kham area, located in the center of Loei city, presents stories of nature and the environment that connect the stories of Phu Bo Bit and Pu Lai Kham, the naga on the earth that protects Loei and gives good fortune to those who worship the naga. Tourists can visit to experience it all year round. Both street art areas were created by Loei Tarm Loei artists. They used arts science to enhance the beauty, including principles of art composition and aesthetics to plan and implement street art to reach tourists' aesthetic experiences.

Keywords: street art, aesthetic areas, driving cultural tourism areas, cultural tourism, Loei Tarm Loei artists

¹ อาจารย์ประจำสาขาวิชาทัศนศิลป์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

² Lecturer, Visual Arts, Faculty of Humanities and Social Science, Loei Rajabhat University

ความนำ

เมืองสำคัญทั่วโลกที่เป็นเมืองท่องเที่ยว ดังเช่น เมืองเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน มหานครปารีส ประเทศฝรั่งเศส มหานครนิวยอร์ก ประเทศสหรัฐอเมริกา กรุงเมลเบิร์น ประเทศออสเตรเลีย และเมืองปิ้ง ประเทศมาเลเซีย ฯลฯ ต่างเลือกใช้รูปแบบศิลปกรรมประเภทสตรีทอาร์ตมาส่งเสริมและสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยว มีการจัดเส้นทางท่องเที่ยวเชื่อมโยงแต่ละจุดเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชมและสัมผัสกับผลงานสตรีทอาร์ต (Street art) ที่ปรากฏอยู่ตามผนังอาคารบ้านเรือน กำแพงเมือง และพื้นที่ต่างๆ ของเมือง ซึ่งถือว่าเป็นการใช้วัตถุทางวัฒนธรรมที่ถูกสร้างขึ้นด้วยเหตุผลเพื่อการพัฒนาเมือง และบางแห่งที่เป็นการแสดงออกของคนกลุ่มน้อยก็ได้ถูกนำมาใช้เป็นทรัพยากรการท่องเที่ยว ส่วนในประเทศไทยได้นำรูปแบบผลงานสตรีทอาร์ตมาใช้ในการพัฒนาในพื้นที่และเมืองท่องเที่ยวหลัก เช่น กรุงเทพมหานคร เชียงใหม่ และภูเก็ต ทั้งนี้เพื่อสร้างบรรยากาศและสีสันของความเป็นเมืองท่องเที่ยวที่ชัดเจน โดยช่วงเวลาที่ได้รับความนิยมเข้ามาสูงสุด รวปี พ.ศ. 2549 จากการที่ศิลปินและนักสร้างสรรค์ได้รับข้อมูลจากสื่ออินเทอร์เน็ต และนักท่องเที่ยวจากโลกตะวันตกที่เดินทางเข้ามาในประเทศไทย (ดวงทอง สรประเสริฐ, 2562) ปัจจุบันสตรีทอาร์ตได้ถูกนำมาเป็นต้นทุนทางวัฒนธรรมสำหรับการต่อยอดสู่แนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในหลายรูปแบบ เช่น การปรับภูมิทัศน์ชุมชนในพื้นที่กรุงเทพมหานครในฐานะเมืองหลวงของการท่องเที่ยวและต่างจังหวัดที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อพลิกฟื้นสภาพความทรุดโทรมของพื้นที่และชุมชนไปสู่พื้นที่ใหม่ด้วยการออกแบบสร้างสรรค์อย่างสวยงาม เพื่อการสร้างแรงดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาสัมผัสคุณค่าจากรูปแบบและเรื่องราวที่มีอัตลักษณ์ของสตรีทอาร์ต (The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage, 2567) คำว่า “สตรีทอาร์ต” หมายถึง ศิลปะบนผนังที่ศิลปินใช้ภาพและตัวอักษรสื่อความหมายเรื่องราวต่างๆ ที่สอดคล้องกับพื้นที่ โดยการปรับปรุงพื้นที่ให้มีความสวยงาม (จักรพันธ์ เชาวปริชา, วรวิภา วัฒนสุนทร และ นิชา ไตรวรรณเกษม, 2563) และยังหมายถึง ผลงานศิลปกรรมที่ศิลปินใช้พื้นที่สาธารณะแสดงออกด้วยการวาด การพ่น หรือวิธีการผสมผสานใหม่ๆ ให้มีรูปแบบที่โดดเด่น สามารถสะท้อนตัวตนของพื้นที่ วิถีชีวิต วัฒนธรรม และความเชื่อ ด้วยทักษะเฉพาะจินตนาการ อารมณ์ความรู้สึกนึกคิดที่แตกต่างไปจากเดิม โดยมีแนวคิดสำคัญของการแสดงออกที่ว่า “ต้องการนำศิลปะออกจากหอศิลป์มาแสดงให้คนทั่วไปได้รับรู้และเข้าใจว่าศิลปะอยู่ในวิถีชีวิตของคน” อย่างไรก็ตามสตรีทอาร์ตมีจุดเริ่มต้นมาจากการเรียกร้องสิทธิและการระบายความอัดอั้นตันใจของคนผิวสีตะวันตก ที่ต้องการแสดงออกทางความรู้สึกอัดอั้นตันใจจากการถูกกระทำ จึงระบายความโกรธแค้นด้วยการขีดและพ่นสีบนผนังกำแพงเพื่อการเสียดสีสังคม ผลงานจึงสะท้อนสภาวะภายในของบุคคลต่อสังคมที่สัมพันธ์กับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ และปัญหาสังคม (วันเฉลิม จันทพงษ์แก้ว, 2560) ดังนั้นสตรีทอาร์ตในแต่ละพื้นที่จึงถ่ายทอดความรู้สึกร่วมของศิลปิน คนและเรื่องราวของพื้นที่ ด้วยการใช้องค์ประกอบ ความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการมาสร้างสรรค์มาผสมผสานจนเป็นรูปทรงที่มีความหมายและคุณค่าที่พร้อมส่งต่อความรู้สึกไปยังคนอื่นๆ ในสังคมและนักท่องเที่ยว (พีรติ จิงประกอบ, 2566)

สตรีทอาร์ตเป็นวัตถุทางวัฒนธรรมและผลงานศิลปกรรมที่สามารถสร้างรับรู้ การเข้าถึงคุณค่า และการเกิดสุนทริยภาพกับผู้คนและนักท่องเที่ยวได้ง่ายและมีประสิทธิภาพมากที่สุด (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2567) เนื่องจากเรื่องราวถูกสร้างสรรค์และสร้างรูปแบบมาจากวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่ผู้คนโยหาที่จะเห็น โดยศิลปินได้ใช้ทักษะการคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างการรับรู้ใหม่ขึ้นมา (พีรติ จิงประกอบ, 2566) จักรพันธ์ เชาวปริชา และคณะ (2563) กล่าวว่า สตรีทอาร์ตได้เปลี่ยนแนวคิดหลักจากวัฒนธรรมต่อต้านมาสู่โซเชียลอาร์ต (Social Arts) จนกลายเป็นรูปแบบที่คนยอมรับทั่วไปในสังคม ซึ่งแตกต่างจากสตรีทอาร์ตที่ศิลปินส่งแผนกำหนดรูปแบบผลงานในเชิงบวกให้กับสังคม ด้วยการสร้างผลงานบนพื้นที่สาธารณะ โดยการศึกษาพื้นที่เป็นหลัก ร่วมกับการแสดงออกทางอารมณ์ของศิลปิน ซึ่งสตรีทอาร์ตนั้นมีประโยชน์ต่อการเสริมสร้างศักยภาพพื้นที่และการปรับภูมิทัศน์ให้สวยงามโดดเด่น และน่าสนใจ โดยศิลปินจะใช้สัญลักษณ์ของเรื่องราวที่สามารถสร้างรับรู้ได้ง่าย สำหรับสตรีทอาร์ตที่มีลักษณะสร้างสรรค์จนแปลกใหม่จะช่วยสร้างกระแสการท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี จนส่งผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ สร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มให้กับพื้นที่และตัวคนศิลปิน และยังกระตุ้นจิตสำนึกร่วมของคนในสังคมให้ช่วยดูแลสภาพแวดล้อมในพื้นที่การท่องเที่ยวด้วย (ปภณ กมลฤทธิพงศ์, 2566) สตรีทอาร์ตส่วนใหญ่ถูกกำหนดหน้าที่ให้เป็นจุดแลนด์มาร์ค (Landmark) ใช้สื่อสารกับนักท่องเที่ยว

ดังเช่นย่านเมืองเก่าของจังหวัดภูเก็ตได้ทำให้นักท่องเที่ยวรู้จักและเข้าไปมีประสบการณ์ร่วมในพื้นที่ด้วยการถ่ายภาพและนำภาพถ่ายแชร์สู่เครือข่ายสังคมออนไลน์ เช่นเดียวกับเรื่องราวในสตรีทอาร์ตที่งดงามแปลกใหม่ก็ย่อมมีผลต่อความภาคภูมิใจและการหวงแหนถิ่นที่อยู่อาศัยและวัฒนธรรมอันดีงามของคนในชุมชนและพื้นที่การท่องเที่ยว (พิริติ จึงประกอบ, 2566) กล่าวได้ว่าสตรีทอาร์ตเป็นผลผลิตจากการใช้ศาสตร์ศิลปกรรมของศิลปินมาสร้างสรรค์เรื่องราวทางวัฒนธรรม วิถีชีวิต และความเป็นอยู่ของชุมชน ซึ่งสตรีทอาร์ตจะมีบทบาทหน้าที่เปลี่ยนแปลงภูมิทัศน์ทางวัฒนธรรมใหม่ การสื่อสารคุณค่าทางวัฒนธรรมและการสะท้อนอัตลักษณ์ชุมชนได้ชัดเจน ดังนั้นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางเข้ามาแสวงหาประสบการณ์เชิงคุณค่าใหม่ จะพบเห็นสิ่งสวยงามที่สัมพันธ์กับความหมายของชีวิตได้ถูกวางตำแหน่งบนพื้นที่ได้อย่างลงตัว (The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage, 2567) ปัจจุบันสตรีทอาร์ตถูกยอมรับว่ามีคุณค่ามากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากการสอดแทรกเนื้อหา การแฝงสัญลักษณ์ (Symbolic) ที่มีความหมาย หรือการนำเสนอสถานที่ที่เชื่อมโยงกับความทรงจำของผู้คน จึงทำให้สตรีทอาร์ตสามารถสื่อสารได้กับคนหลากหลายวัยให้รับรู้และเกิดความรู้สึกจากการกระทบรู้ เช่น ฟังพอใจ ขบขัน ทั้ง สงสาร เห็นใจ และสร้างแรงบันดาลใจใหม่ๆ ให้กับนักท่องเที่ยว ส่วนความหมายที่ถูกแฝงไว้ผ่านรูปทรง สีเส้น และบรรยากาศนั้น เพื่อทำให้นักท่องเที่ยวได้รับรู้ความหมาย 2 ระดับ คือ 1) ความหมายตรง (Denotation) จากการรับรู้สภาพการเป็นวัตถุวิสัย ที่ถูกกำหนดขึ้นมาตามแบบแผน เช่น ปลา หมายถึง สิ่งมีชีวิตที่อาศัยอยู่ในแม่น้ำลำคลอง และ 2) ความหมายโดยนัย (Connotation) เป็นความหมายทางสังคมที่เชื่อมโยงกับมายาคติ (Myth) และอุดมการณ์ที่อยู่ในสังคมนั้น (วันเฉลิม จันทพงษ์แก้ว, 2560) ดังเช่น พญานาค หมายถึงแม่น้ำและความอุดมสมบูรณ์

เทศบาลเมืองเลย จังหวัดเลยเป็นพื้นที่หนึ่งที่มีนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว เนื่องจากมีแหล่งท่องเที่ยวสำคัญกระจายอยู่ทั่วบริเวณ ได้แก่ ภูบ่อบิด พิพิธภัณฑ์เมืองเลย วัดเลยหลวง สวนสาธารณะภูตโปง ถนนคนเดิน ตลาดอาหาร ลานพญานาค และชุมชนบ้านแฮ่ โดยแต่ละพื้นที่มีอัตลักษณ์และมีจุดเด่นเฉพาะ ที่สามารถจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้าไปสัมผัสและมีประสบการณ์เชิงคุณค่าได้ โดยเฉพาะพื้นที่ลานพญานาคปูโหลคำมาและพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่ ที่กลุ่มศิลปินเลยตามเลย เครือข่ายภาครัฐ เอกชนและสถาบันการศึกษาได้ร่วมกันสร้างสรรค์สตรีทอาร์ตด้วยศาสตร์ด้านศิลปกรรม ทำให้พื้นที่มีคุณค่าและความงาม ซึ่งสตรีทอาร์ตถือว่าเป็นทรัพยากรท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมและสร้างบรรยากาศให้กับพื้นที่การท่องเที่ยวเขตเทศบาลเมืองเลยได้ รวมทั้งยังสามารถพัฒนาคนในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลยและนักท่องเที่ยวได้ซึมซับพลังแห่งสุนทรียภาพที่มีผลต่อคุณภาพชีวิต ได้แก่ การพัฒนาอารมณ์และความรู้สึกนึกคิดที่อยู่ในส่วนลึกของจิตใจสู่การเป็นมนุษย์ที่อยู่ร่วมกับคนอื่น ๆ ได้อย่างสมบูรณ์แบบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการนำเสนอบทความ คือ การศึกษาพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ถูกสื่อสารผ่านงานสตรีทอาร์ตในพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลย อำเภอเมือง จังหวัดเลย

ขอบเขตของเรื่องที่นำเสนอคือ สตรีทอาร์ต 2 พื้นที่ในเขตเทศบาลเมืองเลย ได้แก่ 1) พื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่ นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การละเล่น การค้าขาย การทอผ้า การปรุงอาหาร ประเพณีแห่บุญบังไฟ ส่วน 2) พื้นที่ลานพญานาคปูโหลคำมา โดยนำเสนอเรื่องราวพญานาคที่สัมพันธ์กับตำนานและมุขปาฐะที่เล่าสืบต่อกันมา โดยวาดผสมผสานร่วมกับประเพณีที่มีชื่อเสียงของจังหวัดเลย เช่น ประเพณีผีตาโชน ประเพณีผีขนน้ำ และประเพณีผีบั้งเต้า ผลผลิตจากการดำเนินงานการสร้างสตรีทอาร์ตของ 2 พื้นที่ โดยเขตเทศบาลเมืองเลยสามารถขับเคลื่อนพื้นที่ที่เป็นแหล่งท่องเที่ยว และเป็นพื้นที่ทางสังคมที่มีสุนทรียภาพ สามารถสร้างการรับรู้และจูงใจให้คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวเข้าไปสัมผัสกับประสบการณ์เชิงคุณค่าได้

คำจำกัดความ

สตรีทอาร์ต หมายถึง รูปแบบศิลปะที่สร้างสรรค์ขึ้นในพื้นที่สาธารณะ ซึ่งมักปรากฏบนกำแพง ผนังอาคาร ทางเท้า หรือสถานที่ต่างๆ ที่ผู้คนทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ง่ายและใกล้ชิดกับผู้คน ศิลปินสตรีทอาร์ตมักใช้สื่อและเทคนิคที่หลากหลาย เช่น ภาพวาดบนกำแพง การพ่นสี และการติดตั้งผลงานบนพื้นที่ว่าง เพื่อสร้างความมีชีวิตชีวาให้กับพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลย

มีจุดเด่นที่การแสดงออกอย่างเสรีของศิลปิน มักใช้พื้นที่สาธารณะเป็นพื้นที่สื่อสารความคิดเห็นทางสังคม การเมือง หรือวัฒนธรรม มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาพื้นที่เมือง การส่งเสริมการท่องเที่ยว และการทำให้เทศบาลเมืองเลยมีอัตลักษณ์เฉพาะตัว

ศาสตร์ด้านศิลปกรรม หมายถึง ศาสตร์ทางทฤษฎีและการปฏิบัติการที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์และการแสดงออกทางศิลปกรรม ได้แก่ การวาดภาพระบายสี การปั้น การจัดวาง และอื่นๆ ด้วยการใช้ทักษะฝีมือ ความคิดสร้างสรรค์ เทคนิควิธี และเครื่องมือทางศิลปะเพื่อสื่อสารถึงความสวยงามและสุนทรีย์ภาพ

กลุ่มศิลปินเลยตามเลย หมายถึง กลุ่มบุคคลที่รวมตัวกันขึ้นและได้จดทะเบียนการรวมกลุ่มกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกลุ่มศิลปินในพื้นที่จังหวัดเลยในการขับเคลื่อนกิจกรรมศิลปะ การแสดงนิทรรศการ และการสร้างสรรค์ทิวทัศน์พื้นที่สาธารณะด้วยแนวการทำงานแบบจิตอาสา

การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวด้วยสตรีทอาร์ต หมายถึง มีจัดกิจกรรมเรียนรู้สตรีทอาร์ตเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว หรือการจัดกิจกรรมการแสวงหาพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ในการสร้างสตรีทอาร์ต เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวและสร้างจุดเด่นให้กับชุมชนหรือเมือง เป้าหมายคือการส่งเสริมเศรษฐกิจท้องถิ่น กระตุ้นการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และสร้างบรรยากาศพื้นที่ให้มีชีวิตชีวา

สุนทรีย์ศาสตร์การท่องเที่ยว หมายถึง ศาสตร์ทางสุนทรียศาสตร์แขนงใหม่ที่บูรณาการความรู้หลายศาสตร์ ได้แก่ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม และภูมิศาสตร์ที่ศึกษาถึงคุณค่าที่แฝงอยู่ในพื้นที่การท่องเที่ยวจากการผสมผสานกันจนเกิดเป็นภาพของพื้นที่วิถีชีวิต วัฒนธรรม สถาปัตยกรรม ประเพณี หัตถกรรมและศิลปกรรมที่มีความงดงาม โดยผลการรับรู้คือ สุนทรียภาพแห่งความประทับใจ ความพึงพอใจและความซาบซึ้งตรึงใจ

พื้นที่ท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ หมายถึง สถานที่หรือแหล่งท่องเที่ยวที่มุ่งให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนโดยมีการพูดคุยและทดลองปฏิบัติการ มีการใช้ประสาทสัมผัสทั้ง 5 ช่วยสร้างการเรียนรู้ทางสุนทรียภาพจากสิ่งสัมผัส

การท่องเที่ยวเทศบาลเมืองเลย หมายถึง การท่องเที่ยวภายในเขตเทศบาลเมืองเลย ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางการเมือง การบริหาร และเศรษฐกิจของจังหวัดเลย มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ และธรรมชาติ เช่น วัดวาอาราม พิพิธภัณฑ์ หรือพื้นที่สีเขียว กิจกรรมท่องเที่ยวในเขตเทศบาลเมืองเลย ได้แก่ การเดินชมเมือง และการสำรวจวิถีชีวิตชุมชนท้องถิ่น

บททวนเอกสารงานสตรีทอาร์ตกับการสร้างพื้นที่การท่องเที่ยว

สตรีทอาร์ตในประเทศไทยเริ่มได้รับความนิยมและเป็นที่แพร่หลายมากขึ้น เป็นแหล่งรวมกลุ่มวัยรุ่น ที่สนใจด้านศิลปะ และดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้มาติดตามชื่นชมผลงาน และยังกระตุ้นเศรษฐกิจให้กับร้านค้าย่านชุมชนต่างๆ อีกมากมาย สตรีทอาร์ตกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการสะท้อนสังคมผ่านงานศิลปะ ด้วยแนวคิดใหม่ๆ และการแสดงออกอย่างอิสระ เพื่อทำให้ได้เห็นอะไรในมุมมองใหม่ โดยเฉพาะการสร้างแลนด์มาร์คสำคัญของชุมชนนั้นๆ ได้อย่างน่าสนใจสตรีทอาร์ตก็ถูกใช้เป็นเครื่องมือในการฟื้นฟูเมือง ทำให้เมืองมีความน่าอยู่ ไม่เสื่อมโทรมเหมือนกราฟฟิตี้ทั่วไป และยังกระตุ้นเศรษฐกิจและการท่องเที่ยวให้กับชุมชน (ณพัชร สุวรรณกิจ, 2562) สตรีทอาร์ตในประเทศไทยได้เริ่มเป็นที่นิยมในปี พ.ศ. 2549 โดยกลุ่มศิลปินในประเทศไทยได้ร่วมรูปแบบการจัดงานนิทรรศการที่หอศิลป์วัฒนธรรม กรุงเทพมหานคร ได้ส่งผลทำให้กระแสนิยมงานสตรีทอาร์ตเป็นที่รู้จักในวงกว้าง จากลักษณะงานสตรีทอาร์ตดังนี้ 1) สตรีทอาร์ตประดับตกแต่ง คือ สตรีทอาร์ตที่ทำร่วมกับงานออกแบบของบริษัท ร้านค้า ห้างสรรพสินค้าและสถานที่เฉพาะ มีการผสมผสานเทคนิคและรูปแบบการสร้างงานจนสวยงามและโดดเด่น 2) สตรีทอาร์ตร่วมกับแบรนด์ (Brand) สินค้า ที่ช่วยพัฒนางานแฟชันและงานออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยศิลปินจะทำงานร่วมกับเจ้าของธุรกิจเพื่อหาแนวทางการทำให้ผลิตภัณฑ์แฟชันอยู่ร่วมกับสตรีทอาร์ตอย่างมีคุณค่าและทรงพลัง 3) สตรีทอาร์ตเพื่อพัฒนาพื้นที่ ด้วยการใช้นสตรีทอาร์ตปรับปรุงพื้นที่ที่รกร้าง หรือพื้นที่ที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์มาเสริมสร้างภาพลักษณ์ให้สวยงาม ผู้คนสามารถเข้าไปทำกิจกรรมในพื้นที่ได้อย่างมีความสุข 4) สตรีทอาร์ตเพื่อการท่องเที่ยว คือ สตรีทอาร์ตที่สร้างขึ้นให้เป็นจุดเด่นของพื้นที่ มีเป้าหมายเพื่อจูงใจนักท่องเที่ยวให้เดินทางเข้ามาสัมผัสเรื่องราวที่ถ่ายทอดตามจุดต่างๆ บนพื้นที่ อาจมีรูปแบบหลากหลายแตกต่างกันไป แต่สามารถสะท้อนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรมของคนสำคัญ ธรรมชาติที่สวยงาม ประเพณีและวัฒนธรรมที่โดดเด่น เพื่อให้ให้นักท่องเที่ยวได้ชื่นชม สัมผัสคุณค่าและร่วมถ่ายภาพกลับไปเป็นที่ระลึกที่ได้มาเยือน (พนิดา ศิริกุล และ พรณวดี ขำจริง, 2562)

การใช้งานสตรีทอาร์ตเพื่อการพัฒนาพื้นที่ชุมชนและสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวนั้น ศิลปินต้องเข้าใจองค์ประกอบสำคัญ ก่อนการสร้างผลงาน ดังเช่น รูปแบบของสตรีทอาร์ต ตำแหน่งของสตรีทอาร์ต บุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และกฎหมาย เพื่อให้รูปแบบของสตรีทอาร์ตสอดคล้องกับลักษณะของเมืองหรือชุมชนที่ต้องเป็นพื้นที่เฉพาะที่มีชีวิตชีวาขึ้น ส่วนการเกิดขึ้นของสตรีทอาร์ตนั้นมักมาจาก 1) ความร่วมมือของประชาชนที่ต้องการมองเห็นการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ของพื้นที่ 2) กลุ่มศิลปินที่มองเห็นถึงสุนทรียภาพแบบใหม่บนพื้นที่ว่าง 3) เจ้าของพื้นที่สร้างสตรีทอาร์ตที่เห็นโอกาสทางธุรกิจ ซึ่งส่วนใหญ่มักได้รับอิทธิพลทางความคิดและรูปแบบจากย่านเมืองศิลปะและการท่องเที่ยวในประเทศและต่างประเทศที่มีความสวยงาม ที่หลอมรวมจากองค์ประกอบหลายส่วน ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เข้ามาสัมผัสสัมพันธ์กับพื้นที่ อาคารสถาปัตยกรรมและร้านค้าที่ตั้งอยู่ท่ามกลางสตรีทอาร์ต และได้ทำให้พื้นที่นั้นเป็นเมืองท่องเที่ยวที่สมบูรณ์แบบขึ้น (ณพัชร สุวรรณกิจ, 2562) อย่างไรก็ตามก่อนการสร้างสตรีทอาร์ตนั้น ศิลปินจะต้องได้รับคำยินยอมจากเจ้าของพื้นที่ก่อน จึงจะสามารถพัฒนาและสร้างสรรค์พื้นที่ได้ (ปภณ กมลวุฒิมงคล, 2566) ส่วนกระบวนการสร้างสตรีทอาร์ตนั้นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างต่อเนื่องของกลุ่มศิลปินเพื่อให้ภาพรวมสามารถตอบสนองการรับรู้คุณค่าของผู้คนให้ได้มากที่สุด สอดคล้องกับ จักรพันธ์ เชาวน์ปริชา และ คณะ (2563) ที่กล่าวว่า การสร้างงานสตรีทอาร์ตไม่ใช่แค่การทำงานระหว่างศิลปินและวัตถุ แต่เป็นกระบวนการที่ศิลปินต้องทำความเข้าใจกับพื้นที่และข้อถกเถียงของคนในสังคม และแสดงออกด้วยทัศนธาตุทางการมองเห็น โดยหวังผลให้ปรากฏเป็นสตรีทอาร์ตที่มีคุณค่าและความหมายที่ลงตัว

สตรีทอาร์ตพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลย

คำว่า “สตรีทอาร์ต” นั้น คนส่วนใหญ่รู้จักในชื่อว่า “กราฟฟิตี (Graffiti)” เป็นเทคนิคหนึ่งของสตรีทอาร์ต ที่หมายถึง การวาดหรือการพ่นด้วยสเปรย์ลงบนผนัง กำแพง ทางเดิน ถนน ส่วนเทคนิคงานสตรีทอาร์ตมีดังนี้ 1) การแปะโปสเตอร์ หรือใบปิด โดยใช้กาทา (Wheat pasting or Poster art) 2) การพ่นผนังด้วยสีสเปรย์ โดยมีบล็อกกันสี (Stencil graffiti) 3) การติดสติ๊กเกอร์ (Sticker art) 4) การพ่นผนังด้วยสเปรย์ (Graffiti art) 5) การแกะสลักวัสดุไม้ (Wood blocking) 6) การระบายสีบนผนัง (Mural or Street painting) 7) การประดับกระเบื้อง (Mosaic tiling) 8) ภาพฉายบนกำแพง (Video projection) (นันทพัชร น้อยสวัสดิ์, 2552) สตรีทอาร์ตจึงเป็นผลงานศิลปกรรมข้างถนน โดยมีศิลปินและนักสร้างสรรค์เป็นผู้ใช้ทักษะฝีมือวาดภาพระบายสีเพื่อสื่อสารภาพวิถีชีวิตของชุมชนออกมาให้น่าสนใจ โดยสตรีทอาร์ตจะช่วยเปลี่ยนแปลงพื้นที่และภูมิทัศน์ของเมืองให้เป็นพื้นที่ท่องเที่ยว ซึ่งเป็นการชุบชีวิตพื้นที่ทรุดโทรมและขาดชีวิตชีวาให้กลับมามีชีวิตและเป็นมรดกท้องถิ่นต่อไป (ชัยณรงค์ อริยประเสริฐ, 2567) สำหรับสตรีทอาร์ตพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลยนั้นภาครัฐ ได้แก่ เทศบาลเมืองเลย สำนักวัฒนธรรมจังหวัดเลย สำนักงานพัฒนาชุมชน มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย กลุ่มศิลปินเลยตามเลย และภาคเอกชนได้เห็นคุณค่าการปรับเปลี่ยนพื้นที่ประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมมาสู่สตรีทอาร์ตบนพื้นถนน อาคาร กำแพงหรือรั้ว โดยจำลองเนื้อหาเรื่องราวในอดีตที่งดงาม น่าสนใจ หรือการนำประเด็นทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิต และประเพณีท้องถิ่นที่โดดเด่นมาสื่อสารกับนักท่องเที่ยว โดยแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ดังนี้

1. พื้นที่การท่องเที่ยวลานพญานาคปู่ไหลคำมา

ลานพญานาคปู่ไหลคำมา ตั้งอยู่บริเวณสวนสาธารณะกุดป่อง อำเภอเมือง จังหวัดเลย ถูกสร้างขึ้นเพื่อใช้เป็นพื้นที่สักการะบูชาพญานาคปู่ไหลคำมาและพื้นที่ทำกิจกรรมสาธารณะของเมืองเลย สำหรับพญานาคปู่ไหลคำนั้นเป็นพญานาคตระกูลกันหาโคตมะ ตระกูลสีดา ชาวเมืองเลยเชื่อว่า เป็นนาคาธิบดีแห่งกุดป่อง มีถิ่นที่อยู่อาศัยในถ้ำ โดยจังหวัดเลยได้จำลองเป็นประติมากรรมพญานาคสีดาขนาดใหญ่พ่นน้ำ ตั้งเป็นแลนด์มาร์ค (Landmark) ริมนวนสาธารณะกุดป่อง มีความสูง 14 เมตร อยู่ในอิริยาบถนาคตัวสีระหันหน้าไปทางทิศตะวันตก มีความหมายถึง 14 อำเภอของจังหวัดเลย หันหน้าพ่นน้ำไปยังตัวจังหวัดเลย สื่อสารถึงความอุดมสมบูรณ์ ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อเสริมดวงชะตาบ้านเมือง เพื่อให้มีความเจริญรุ่งเรือง สงบสุข โดยชาวบ้านในพื้นที่และนักท่องเที่ยวต่างเชื่อว่า พญานาคปู่ไหลคำมาเป็นพญานาคที่ให้โชคลาภและความร่ำรวยได้ สำหรับตำนานพญานาคปู่ไหลคำมานั้น ได้เล่าขานสืบต่อกันมาว่า มีภูเขาสูงชื่อ “กุดป่อง” ได้มีพญานาคภูเขาอาศัยอยู่ มักลงจากถ้ำเพื่อมาเล่นน้ำที่กุดป่อง โดยมีหลักฐานจากร่องรอยของโพลงที่เชื่อมต่อจากกุดป่องมาสู่บริเวณพื้นที่ศาลเจ้าพ่อกุดป่อง สำหรับลานพญานาคปู่ไหลคำมานั้นเป็น

พื้นที่ว่างสำหรับทำกิจกรรมทางศาสนา สังคมหรือกิจกรรมกระตุ้นเศรษฐกิจที่ภาครัฐและเอกชนมาใช้ประโยชน์ เนื่องจากพื้นที่อยู่ใจกลางเมืองเลย จึงช่วยสร้างการรับรู้และการมีอยู่ของประชาชนและนักท่องเที่ยวได้ง่าย โดยพื้นที่นี้กลุ่มศิลปินเลยตามเลยได้สร้างสตรีทอาร์ตลักษณะภาพวาดภาพระบายสีบนพื้นระนาบ ได้แก่ ชั้นบันได ลานว่าง และผนังลานพญานาค โดยศิลปินใช้หลักศิลปกรรมและหลักสุนทรียศาสตร์มาสร้างสรรค์และนำเสนอคุณค่าความงามของพื้นที่ให้เกิดเป็นจุดเด่น สวยงามและแตกต่าง

ส่วนเรื่องราวที่ศิลปินกลุ่มเลยตามเลยนำมาสร้างสตรีทอาร์ตนั้นจะสัมพันธ์กับตำนานและพื้นที่ ได้แก่ ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วิถีชีวิต และประเพณีท้องถิ่น โดยนำมาจัดองค์ประกอบบนพื้นที่ลานกว้าง สร้างรูปแบบให้รู้สึกเคลื่อนไหวเมื่อได้รับรู้เรื่องราวเหล่านั้น เช่น ภาพวัฒนธรรมสามผี ที่ศิลปินวาดลักษณะลดทอนรูปทรง ใช้สีสดใสทั้งหน้ากากและเครื่องแต่งกาย จึงเป็นผีที่น่ารักและดูสนุกสนาน เพื่อสร้างการรับรู้ใหม่เกี่ยวกับผีของนักท่องเที่ยว สำหรับผีตาโขนนั้นเป็นองค์ประกอบหนึ่งในงานบุญหลวงของอำเภอด่านซ้าย ซึ่งผีตาโขนที่เป็นผีป่าที่เคยดูแลพระเวสสันดร เมื่อพระเวสสันดรต้องกลับเมืองจึงต้องการมาส่ง โดยหาสิ่งที่พอปิดบังหน้าตาได้มาปิดเพื่อไม่ให้ชาวบ้านกลัว ส่วนผีนั่งน้ำเป็นประเพณีของอำเภอยางตลาด เป็นพิธีกรรมไหว้ผีบรรพบุรุษที่ชาวบ้านร่วมกันจัดงาน “เลี้ยงบ้าน” กำหนดเอาวันเสร็จสิ้นจากการทำไร่ทำนา โดยมี “จ้ำ” เป็นผู้นำหน้าที่สื่อสารระหว่างชาวบ้านกับนางเทียมผู้เป็นร่างทรงของเจ้าปู่จิรมาณพ และเจ้าปู่ผานพิภพ ซึ่งเจ้าปู่จะเข้าทรงเพื่อพูดคุยเรื่องราวต่างๆ และกำหนดวันเลี้ยงบ้าน ส่วนผีนั่งเต้า หมายถึง ผีที่มีรูปลักษณะแบบยักษ์ ทำจากน้ำเต้าระบายสี นำมาแขวนบนหัวสูง เพื่อร่วมขบวนแห่ถวายเป็นพุทธบูชาต่อพระพุทธนาถาบรรพตพร้อมกับต้นดอกผึ้ง บนอุทยานแห่งชาติภูเรือในช่วงเทศกาลสงกรานต์ ซึ่งเป็นประเพณีของบ้านไฮตากอำเภอกุเรือ โดยพระพุทธนาถาบรรพตนั้นเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวภูเรือได้อัญเชิญมาจากวัดพระญาติ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เมื่อปี พ.ศ. 2520 สำหรับพื้นที่ลานพญานาคนี้นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าไปสักการะและเดินขึ้นชมสภาพแวดล้อมของเทศบาลเมืองเลยได้โดยไม่มีเงื่อนไข ส่วนผู้ที่สักการะบูชาพญานาคปูโหลคำมาอย่างต่อเนื่อง ท่านจะช่วยให้พ้นเคราะห์ พ้นโรค ดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จจากการทำงาน การประกอบอาชีพ การให้มีทรัพย์สมบัติ ประสบโชคลาภ และความโชคดีมีชัยในชีวิต (ภาพที่ 1-2)

ภาพที่ 1 (ซ้าย) ลานพญานาคปูโหลคำมาศิลปินสร้างภาพวัฒนธรรมสามผี คือผีตาโขน ผีนั่งน้ำ และผีนั่งเต้า (ขวา) ตำแหน่งผนังและบันไดลงไปสู่ระเบียบเขียนภาพบึงบัวและภาพพญานาคปูโหลคำมาที่อาศัยภายในถ้ำภูบ่อปิด

ภาพที่ 2 ภาพพญานาคปูโหลคำมาที่แสดงถึงอำนาจและความศักดิ์สิทธิ์ในพื้นที่ถ้ำในภูบ่อปิดที่เป็นแหล่งอาศัย

กล่าวได้ว่าพื้นที่สตรียาร์ทลานพญานาคปูโหลคำมานั้น ได้นำเสนอเรื่องราวที่หลากหลาย เช่น ตำนานพญานาคปูโหลคำมานที่เชื่อมโยงกับภูบอบิด โดยเชื่อว่ามีศักดิ์สิทธิ์ และมีอิทธิฤทธิ์ในการปกป้องพื้นที่ป่าเขาลำเนาไพร รวมถึงพื้นที่ในเขตเทศบาลเมือง และเรื่องราวอื่นๆ เช่น ฝัตาโชน ฝัแงเด้า ฝัชนน้ำ รวมถึงเรื่องราวธรรมชาติ เช่น กุ้ง หอย ปู ปลาที่สวยงามผสมผสานกันอย่างเหมาะสม สามารถสร้างบรรยากาศและสีสันให้กับพื้นที่การท่องเที่ยวเขตเทศบาลเมืองเลยได้เป็นอย่างดี

2. พื้นที่การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแฮ่

พื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่ ตั้งอยู่เขตอำเภอเมืองเลยมีพื้นที่สาธารณะทางศาสนาและวัฒนธรรมที่ชุมชนใช้เป็นพื้นที่ทำกิจกรรมในวิถีชีวิต เช่น วัดศรีภูมิ พระมิ่งมงคลเมือง ศาลเจ้าพ่อเมืองแสนและพื้นที่เขื่อนริมแม่น้ำหามาน ที่ผ่านมามีภาครัฐและกลุ่มคนในชุมชนได้ร่วมกันผลักดันให้เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวใหม่ของจังหวัดเลย ด้วยการย้ายตลาดเก่าไปพื้นที่ใหม่ และใช้แนวคิดศิลปะสร้างสรรค์และการนำทุนทางวัฒนธรรมมาใช้ประโยชน์ ด้วยการสร้างจุดสนใจให้กับพื้นที่ของตลาดวัฒนธรรม โดยการเปิดพื้นที่เป็นตลาดชุมชนเฉพาะวันเสาร์และวันอาทิตย์ ใช้ชื่อภาษาถิ่นว่า “ตะลัดไทบ้านแฮ่” เริ่มตั้งแต่วันที่ 31 ตุลาคม พ.ศ. 2564 เพื่อให้คนในจังหวัดเลยและนักท่องเที่ยวเข้ามาสัมผัสกับวัฒนธรรมไทชุมชนบ้านแฮ่ โดยมีการจำหน่ายอาหารท้องถิ่น เครื่องดื่ม การแต่งกายและการแสดงบนเวที จึงเป็นจุดเริ่มต้นของตลาดริมห้วยน้ำหามาน ซึ่งมีศิลปินกลุ่มเลยตามเลยได้ร่วมมือร่วมใจสร้างงานสตรียาร์ทขึ้น เพื่อขับเคลื่อนพื้นที่การท่องเที่ยวชุมชนบ้านแฮ่ให้มีมูลค่าและคุณค่าผ่านเรื่องราวของชุมชน (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2567) ดังเช่น ภาพกลุ่มเด็กเล่นน้ำในแม่น้ำหามานอย่างสนุกสนาน ซึ่งศิลปินได้ใช้ทักษะการจัดวางองค์ประกอบศิลปะอย่างลงตัว และการสร้างมิติความตื่นตาสีหน้าบางของรูปทรงคนให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุด นอกจากนี้ยังสร้างมโนทัศน์แห่งอดีตที่มีความงดงาม เพื่อให้คนร่วมสมัยได้รับรู้ถึงการย้อนรำลึกถึงอดีตที่มีคุณค่าและความงามจากเรื่องราวของพื้นที่ โดยศิลปินได้มีการวางแผนดำเนินการสร้างสตรียาร์ท ด้วยแนวคิดที่ว่า “ฮิตเก่าคงหลังกำแพงบ้านไทเฮา” มีการนำเรื่องราวในอดีตของชุมชนบ้านแฮ่ที่งดงามมาสร้างสรรค์เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม การดำเนินการดังกล่าวสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของจังหวัดเลยที่ว่า “เมืองน่าอยู่ เมืองแห่งการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุนภายใต้การพัฒนาที่ยั่งยืน” เป้าหมายของผลที่เกิดขึ้นคือพื้นที่ที่สวยงามสามารถกระตุ้นการท่องเที่ยว และการสร้างพื้นที่สุนทรียภาพให้กับคนในชุมชนบ้านแฮ่ เน้นการเป็นแลนด์มาร์ค (Landmark) ท่องเที่ยวแห่งใหม่บนถนนสายวัฒนธรรม โดยใช้ชื่อว่า “ตะลัดไทเลย เลาะห้วยน้ำหามาน” (วรพรรณ ภูวิจารณ์, 2567)

สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่นั้นถูกสร้างสรรค์งานสตรียาร์ทด้วยการวาดภาพพระบารมี 15 จุด แต่ละจุดจะแตกต่างกันไปตามแนวคิดและลักษณะพื้นที่ ซึ่งภาพอาจมีขนาดเล็ก ขนาดใหญ่ พื้นที่กว้างแนวราบ หรือพื้นที่ริมเขื่อนที่มีน้ำขึ้นลงแตกต่างกันไป ส่วนเรื่องราวนั้นเน้นการสะท้อนวิถีคนในชุมชน ได้แก่ ภาพร้านรถเข็นขายกาแฟ เป็นการค้าขายแบบเคลื่อนที่ได้ อันสื่อสารถึงวัฒนธรรมการกินและเครื่องดื่มที่บอกเล่าถึงความเป็นสมัยใหม่ของการบริโภค หรือวิถีการใช้น้ำตกในบ่อน้ำที่ภาครัฐสร้างให้ชาวบ้านใช้อุปโภคบริโภคที่เรียกว่า “น้ำสร้างหลวง” ลักษณะภาพเป็นรูปทรงบ่อน้ำ มีชาวบ้านชายหญิงกำลัง打水และรินน้ำใส่ภาชนะนำกลับบ้านไปใช้ที่บ้าน โดยมีภาพสุนัขเป็นองค์ประกอบร่วมเสริมบรรยากาศความเป็นชนบทด้วย ส่วนวิถีการใส่บาตรช่วงเช้าของชาวบ้านนั้น ศิลปินวาดภาพกลุ่มพระสงฆ์เดินต่อแถวกันมาเพื่อรับบิณฑบาตกับชาวบ้านที่นั่งรอ การแต่งกายสวมใส่เสื้อแขนกระบอกกลมสีขาว นุ่งผ้าขึ้นและพาดผ้าเปี่ยงอย่างงดงาม วิถีการทอผ้าเป็นภูมิปัญญาชาวบ้านที่คิดประดิษฐ์เครื่องมือและที่ทอผ้าจนปรากฏเป็นผืนผ้าไว้ใช้ในครัวเรือน ศิลปินได้วาดภาพช่างทอผ้ากำลังแยกแฉกเม็ล็ดฝ้ายออกจากปุยฝ้าย ทำให้ชาวบ้านได้ย้อนกลับไปมองเห็นถึงวิถีเกษตรกรรมและวัฒนธรรมการปลูกฝ้ายตามพื้นที่ว่างหวัไรร้อยลานา เพื่อนำวัตถุดิบมาทอผ้า ส่วนการเก็บปุยฝ้ายนั้นจะเก็บช่วงเช้าก่อนที่น้ำค้างจะลงมากระทบปุยฝ้าย นอกจากนี้ยังมีภาพวิถีชีวิตการหุงข้าวเหนียวและการปรุงอาหารตอนเช้าของผู้หญิง ส่วนภาพวิถีชีวิตการเผาข้าวหลามนั้น เป็นการสื่อสารวัฒนธรรมอาหารประเภทการหลามโดยใช้ข้าวเหนียว น้ำกะทิ น้ำตาลผสมผสานกันแล้วกรอกเข้ากระบอกลูกไม้ไฟ จากนั้นจึงปิดปากกระบอกลูกไม้ไฟให้ข้าวเหนียวด้านในสุก สำหรับกินเป็นอาหารว่าง ด้านวิถีชีวิตคนเลี้ยงช้างนั้นได้สะท้อนถึงภาพเมืองเลยในอดีตที่เป็นป่าไม้ที่มีความอุดมสมบูรณ์ จึงมีช้างป่าจำนวนมาก ชาวบ้านจึงออกไปคล้องช้างและนำมาเลี้ยงไว้ใช้งาน ส่วนประเพณีของชาวบ้านพื้นที่บ้านแฮ่ คืองานบุญบั้งไฟ จากภาพมีกลุ่มชาวบ้านเข้าร่วมขบวนแห่ มีการเล่นดนตรีร่วมกับการฟ้อนรำอย่างสนุกสนาน โดยเชื่อว่า “การร่วมประเพณีงานบุญบั้ง

ไฟจะทำให้ฝนฟ้าตกตามฤดูกาล พืชผลอุดมสมบูรณ์” และยังมีการละเล่นอื่นๆ ของเด็กๆ ผสมผสานบนผนังด้วย (ภาพที่ 3-4)

ภาพที่ 3 (ซ้าย) ภาพประเพณีบุญบั้งไฟ (ขวา) ภาพวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านแอ่ที่สื่อสารผ่านร้านกาแฟสดขึ้นเป็นการนำเสนอเพื่อสื่อสารและสร้างการรับรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมและส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชน

ภาพที่ 4 (ซ้าย) การละเล่นเดินกะลา การเล่นป็นฉัดน้ำ และการละเล่นม้าก้านกล้วย (ขวา) ภาพปลาในแม่น้ำหมาน วิธีการเก็บฝ้ายและการทอผ้าทอพิเศษเนื่องในวันออกพรรษา

พื้นที่สตรีทอาร์ตกับการรับรู้คุณค่าสุนทรียภาพการท่องเที่ยว

สตรีทอาร์ตถูกสร้างขึ้นมานบนฐานคิดการเป็นพื้นที่การเรียนรู้และการท่องเที่ยว โดยมีศิลปินเป็นผู้สร้างสรรค์ด้วยการใช้ศาสตร์ศิลปกรรมและสุนทรียศาสตร์มาการแสดงออกด้วยการวาดภาพพระบารมีสิบสี่พระองค์ที่เป็นระนาบรองรับ ได้แก่ กำแพงบ้าน รั้วบ้าน ฝาผนังบ้าน ฝาผนังอาคาร หรือพื้นถนน เน้นเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมในพื้นที่มาแสดงออก โดยศิลปินกลุ่มเลยตามเลยได้ใช้ทักษะการคิดสร้างสรรค์ เทคนิควิธีการแสดงออกให้สตรีทอาร์ตมีรูปแบบแปลกใหม่และแตกต่างจากพื้นที่อื่นๆ เพื่อเป็นตัวแทนสื่อสารและปฏิสัมพันธ์กับคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวในมิติเรื่องราว มิติเทคนิควิธีการสร้างสรรค์ มิติความงาม และมิติปรัชญา ได้แก่ พื้นที่ลานพญานาคปูโหลคำมาที่ศิลปินนำตำนานพญานาค และถ้ำที่ภูบ่อปิดมาถ่ายทอดด้วยการใช้กลุ่มสีโทนน้ำเงินออกดำ จัดองค์ประกอบศิลป์ด้วยสัญลักษณ์รูปทรงพญานาค และลูกไฟให้กระจายครอบคลุมภาพ เพื่อให้ผู้สัมผัสได้ถอดรหัสความหมายออกมา ดังเช่น พญานาค หมายถึง อำนาจ ความศักดิ์สิทธิ์ การให้โชคลาภ เมื่อได้สักการะบูชาจะทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี ซึ่ง นัทรพัทธ์ น้อยสวัสดิ์ (2552) The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage (2567) กล่าวว่า ศิลปินจะกำหนดสัญลักษณ์แฝงลงไปร่วมในสตรีทอาร์ต เช่น ภาพวิถีชีวิตของคน และประเพณีท้องถิ่น โดยมีเป้าหมายเพื่อการสร้างปฏิสัมพันธ์กันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวให้เข้าใจเรื่องราวของท้องถิ่นที่แตกต่างออกไป กล่าวได้ว่าศิลปินผู้สร้างสตรีทอาร์ตได้ลงพื้นที่สำรวจพื้นที่เพื่อทำความเข้าใจบริบทพื้นที่และความต้องการของคนในพื้นที่เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพื่อให้สตรีทอาร์ตได้ตอบสนองต่อการอยู่ร่วมกันของคนในชุมชนและช่วยสร้างบรรยากาศของชุมชนให้มีสุนทรียภาพ

ภาพที่ 5 (ซ้าย) การเล่นน้ำก้านกล้วย การใช้บิมน้ำโบราณ การใส่บาตร และการเล่นน้ำ (ขวา) การกระโดดน้ำ ในแม่น้ำหามาน

ภาพที่ 6 (ซ้าย) ภาพเขียนกันน้ำและสตรีทอาร์ตที่เขียนเรื่องราววิถีชุมชน เช่น การปั่นฝ้าย การทอผ้า การบิณฑบาต การปรุงอาหารตอนเช้า และอื่นๆ (ขวา) ภาพสะพานที่ถูกระบายสีเส้นจัดจ้านรุนแรงเพื่อดึงดูดความสนใจของนักท่องเที่ยว

อย่างไรก็ดีเนื้อหาเรื่องราวของสตรีทอาร์ตพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่และพื้นที่ลานพญานาคปู่ไหลคำมา ศิลปินได้ศึกษาร่วมกับชุมชนนับตั้งแต่การร่างแนวคิด จนมาสู่การสร้างสรรค์ และหลังดำเนินการเสร็จสิ้น จึงทำให้ตัวแทนชุมชนพร้อมที่จะนำเรื่องราวไปสื่อสารให้นักท่องเที่ยวได้เข้าใจและรับรู้ต่อไป ดังเช่น เรื่องราวชุมชนบ้านแฮ่แต่เดิมนั้นใช้น้ำในแม่น้ำหามานในการอุปโภคและบริโภค จึงเป็นพื้นที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินชีวิตให้คนอยู่ดีมีสุขที่ได้ใช้น้ำและใช้พืช สัตว์ที่อยู่ในน้ำไว้บริโภค เช่นเดียวกับกลุ่มเด็กๆ ได้ใช้น้ำหามานสร้างความสนุกสนาน และให้แนวคิดถึงการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติ โดยศิลปินได้ใช้ทักษะการวาดภาพเหมือนจริง (Realistic) และกำหนดรูปทรงของกลุ่มเด็กให้มีจังหวะที่ดูเคลื่อนไหว เพื่อสร้างการกระแทกใจและความรู้สึกต่อผู้ดู ให้รับรู้ถึงวิถีชีวิตที่งดงามและมีความสุขกับเรื่องราวนั้น (ภาพที่ 5-6) วันเฉลิม จันทรพงษ์แก้ว (2560) กล่าวว่า ก่อนการดำเนินงาน ศิลปินส่วนใหญ่มักลงพื้นที่สอบถามความต้องการในสิ่งที่ต้องการรับรู้และเกิดสุนทรียภาพ รวมถึงการขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อการสนับสนุนกำลังใจหรือการเข้ามามีปฏิสัมพันธ์กับศิลปินเพื่อให้ซึมซับสุนทรียศิลป์ขององค์ประกอบศิลป์และเรื่องราวที่ถูกนำมาถ่ายทอด โดยเฉพาะภาษาศิลปะ (Arts language) ได้แก่ จุด เส้น สี รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว แสงเงาและบริเวณว่างที่สื่อสารและสร้างการรับรู้ได้โดยตรงและทางอ้อม ทั้งนี้การมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพของผู้คนที่ได้รับรู้สตรีทอาร์ตในพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่และพื้นที่ลานพญานาคปู่ไหลคำมาย่อมสร้างรสนิยมที่ดีให้คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้ โดยเฉพาะการเข้าใจถึงหลักการของความงามและหลักศิลปกรรมบนพื้นที่ว่าง และเนื้อหาที่ถูกเลือกนำมาใช้วาดภาพระบายสีให้เป็นผลงานสตรีทอาร์ตนั้นย่อมสะท้อนถึงความเหมาะสมกับพื้นที่และบริบท ภูมิหลังของชุมชน สังคมและกระแสมวยนิยมนสตรีทอาร์ตในช่วงเวลานั้นๆ ด้วย

แม้ว่าสตรีทอาร์ตพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่และพื้นที่ลานพญานาคปู่ไหลคำมาจะถูกสร้างขึ้นใหม่เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม แต่ศิลปินได้เลือกใช้ภาษาศิลปะมาสื่อสารกับนักท่องเที่ยวเพื่อให้เข้าถึงความจริง ความดีและความงาม เช่น ภาพงานบุญบั้งไฟ ภาพวิถีชีวิตและวัฒนธรรมเกี่ยวกับฝ้าย ภาพการปรุงอาหาร ภาพการเลี้ยงวัวควายและสัตว์เลี้ยงของเด็ก บางพื้นที่ของชุมชนบ้านแฮ่ได้สะท้อนเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ วิถีชีวิต เศรษฐกิจ การเมืองและวัฒนธรรมในอดีตที่มีความงาม เช่น ภาพการเลี้ยงช้างของชาวบ้าน โดยสามารถเชื่อมโยงได้ว่าพื้นที่เมืองเลยและชุมชนบ้านแฮ่เคยเป็นป่าที่อุดมสมบูรณ์ไปด้วยสัตว์ป่า

หลากหลายชนิด ส่วนบางพื้นที่นำประเด็นทางวัฒนธรรมมาสร้างสรรค์ให้แปลกตาออกไป ดังนั้นศิลปินจึงมีส่วนช่วยพัฒนาพื้นที่ด้วยการคิดสรรเรื่องราวที่จะกระทบใจ และมีอัตลักษณ์เพื่อสร้างการรับรู้ที่มีความหมาย ซึ่งศิลปินจะต้องเชื่อมโยงเรื่องราวกับพื้นที่ชุมชนและผู้คนด้วยการวิเคราะห์ และตีความหมายใหม่ขึ้นมา เพื่อนำเข้าสู่ระบบการสร้างรูปทรงที่มีสัญลักษณ์ เช่น รถเข็นขายกาแฟ ผีตาโชน ดอกบัว และพญานาค ซึ่งนักท่องเที่ยวจะตีความหมายตามความเข้าใจของตนเอง วันเฉลิม จันทพงษ์แก้ว (2560) กล่าวว่า ตัวตนของสตรีทอาร์ตนั้นไม่มีข้อจำกัดการสร้างสรรคที่ตายตัว ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับว่าศิลปินต้องการให้นักท่องเที่ยวและคนในพื้นที่ได้มองเห็นหรือรับรู้อะไร แต่ผลท้ายสุดของสตรีทอาร์ตในฐานะสื่อทางสังคมและวัฒนธรรมก็ต้องมีประโยชน์ต่อสังคม ได้แก่ 1) การสะท้อนภาพสังคม ที่ช่วยกระตุ้นความคิดสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหา 2) การสื่อสารวิถีชีวิต วัฒนธรรมและประเพณี เพื่อให้เข้าใจร่วมกันถึงความเหมือน ความแตกต่างของวิถีการคิดที่คนรุ่นเก่าได้สั่งสมไว้และถ่ายทอดมาสู่คนรุ่นปัจจุบัน และ 3) การสื่อสารสภาพธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างการตระหนักรู้สู่การมีส่วนร่วมดูแลและอนุรักษ์ไว้ให้คนรุ่นต่อไปได้ใช้ประโยชน์ และเกิดความภาคภูมิใจ อย่างไรก็ตามสตรีทอาร์ตทั้ง 2 พื้นที่ ก็ได้สร้างการสื่อสารผ่านระบบสัญลักษณ์ตามแนวคิดของ C.S. Peirce มี 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) สัญลักษณ์รูป (Icon) เป็นการสื่อสารตามสิ่งที่เห็น มีความหมายแบบตรงไปตรงมา เช่น ภาพปูไหลคำมาถูกเชื่อมโยงเข้ากับพญานาคปูบอด 2) ครรชนี (Index) เป็นการสื่อสารที่เชื่อมโยงสิ่งที่เป็นเหตุและเป็นผลต่อกัน เช่น ภาพคว้นไผ่ในวิถีชีวิตชาวบ้านแฮในช่วงเช้า ย่อมสร้างการรับรู้ได้ว่าการปรุงอาหารเกิดขึ้น และ 3) สัญลักษณ์ (Symbol) หมายถึง สิ่งอื่นใดที่ถูกคิดร่วมกันของสังคมถึงนัยของสิ่งนั้น (กฤษณ์ ทองเลิศ, 2554) เช่น ภาพกลุ่มเด็กกระโดดน้ำ หมายถึง ความสนุกสนานวัยเด็ก ภาพพระสงฆ์รับบิณฑบาต หมายถึง การแบ่งปันและการสืบสานพระพุทธศาสนา ดังนั้นการสอดแทรกสัญลักษณ์ลงไปจึงมีเป้าหมายเพื่อสร้างการเรียนรู้ด้วยการใช้ปัญญาสรุปสิ่งที่รับรู้ออกมา อันแสดงถึงการมีศักยภาพของมนุษย์ในด้านการคิดและจินตนาการ

ส่วนคุณค่าของสตรีทอาร์ตบนพื้นที่ชุมชนบ้านแฮและพื้นที่ลานพญานาคปูไหลคำมาที่มีต่อคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยว ดังเช่น รายได้จากการท่องเที่ยวอันจะเป็นตัวชี้วัดผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนและเทศบาลเมืองเลยร่วมกัน มีรายละเอียดดังนี้ 1) คุณค่าด้านเศรษฐกิจ (Economics) ในฐานะที่เป็นพื้นที่การท่องเที่ยวและพื้นที่ทางสังคมย่อมช่วยสร้างพลังการซื้อขายและการบริการเกิดขึ้น ได้แก่ การขายผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก อาหาร เครื่องดื่ม ที่พัก การรับจ้าง และรถรับจ้าง 2) คุณค่าด้านสังคม (Sociology) โดยคนในชุมชนและนักท่องเที่ยวที่ได้พูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องราวต่างๆ ในพื้นที่โดยมีสตรีทอาร์ตเป็นสื่อกลางและชาวบ้านบางส่วนใช้พื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกายและพูดคุยกัน รวมถึงการรวมกลุ่มของชาวบ้านเป็นผู้สื่อความหมายการท่องเที่ยวด้วย 3) คุณค่าทางการศึกษา (Education) ที่คนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้ร่วมเรียนรู้เรื่องราวในอดีตที่ศิลปินเลือกนำมาขยายพรมแดนความรู้ประวัติศาสตร์ชุมชนบ้านแฮ วิถีชีวิตและวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น การทอผ้า การปรุงอาหาร การเลี้ยงช้าง ประเพณีบุญเดือนหก ประเพณีผีตาโชน ผีนาน้ำ และผีปู่เต้า ตำนานปูบอด ตำนานพญานาคปูไหลคำมา ความสัมพันธ์ระหว่างวิถีชีวิตกับความเชื่อของคนจังหวัดเลย และ 4) คุณค่าทางวัฒนธรรม (Culture value) ที่เป็นแนวปฏิบัติร่วมกันจากภูมิปัญญาท้องถิ่นในอดีตที่ศิลปินนำมาแสดงออกและสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ เช่น งานประเพณีบุญบั้งไฟ ที่แสดงถึงความเชื่อความศรัทธาอย่างแรงกล้าของคนในชุมชน และ 5) คุณค่าความงาม (Aesthetics) จากรูปแบบผลงานที่ใช้องค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ จุด เส้น สี แสงเงา รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว และบริเวณว่า ผสมผสานรวมกับการจัดองค์ประกอบศิลป์ด้วยหลักการสมดุลกลมกลืน เอกภาพ และจุดเด่น จนสตรีทอาร์ตมีความเป็นระเบียบ เหมาะสม และลงตัวในเนื้อหาและรูปแบบที่ถูกสร้างขึ้น

การใช้ศาสตร์ศิลปกรรมขับเคลื่อนสตรีทอาร์ตบนพื้นที่การท่องเที่ยวเขตเทศบาลเมืองเลย

ศาสตร์ศิลปกรรมได้ถูกนำมาใช้ขับเคลื่อนสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม การท่องเที่ยวและการปกครองมาอย่างต่อเนื่อง เมื่อก้าวถึงคำว่า “ศิลปกรรม” หรือ Arts หมายถึง ผลงานที่เกิดขึ้นจากความคิดสร้างสรรค์ จินตนาการและประสบการณ์ของศิลปิน เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ภาพพิมพ์ ภาพถ่าย สื่อผสม ดนตรีและการแสดง เช่นเดียวกับสตรีทอาร์ตเขตพื้นที่เทศบาลเมืองเลยนั้นถือว่าเป็นผลงานจิตรกรรมที่มีลักษณะการวาดระบายสีลงบนสื่อวัสดุ เช่น ผนังกำแพง พื้นถนน รั้ว และฝาผนังบ้าน โดยนำเรื่องราวเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม การปกครอง สังคม และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาถ่ายทอด ได้แก่ พื้นที่ชุมชนบ้านแฮ

วาดภาพวิถีชีวิตงานบุญบั้งไฟ มีกลุ่มคนชายหญิงร่วมเดินและพอนไปกับขบวนแห่ที่สื่อสารถึงประเพณีการแห่ขอฝนจากผีฟ้าพญาแถน โดยศิลปินได้ใช้หลักการทางศิลปกรรม หลักองค์ประกอบศิลป์ และหลักสุนทรียศาสตร์มาผสมผสานจัดภาพให้สวยงามและมีความน่าสนใจต่อการรับรู้ทางสุนทรียภาพจากการระบายสีแบบไล่ค่าแสงเงา การตัดเส้นรอบรูปทรงแบบหนักเบา การใช้สัดส่วนของมนุษย์จนมีลักษณะเหมือนจริงตามความคิดเห็นและรสนิยมการแสดงออกของศิลปิน จักรพันธ์ เชาวน์ปรีชา และ คณะ (2563) กล่าวว่า การใช้หลักศิลปกรรมเช่น การจัดองค์ประกอบศิลป์และการสร้างสัญลักษณ์ให้กับสตรีทอาร์ตนั้นล้วนมาจากมุมมองของศิลปินที่มีต่อพื้นที่ อันเกิดจากความเข้าใจและการมีประสบการณ์ในชีวิต สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่และพื้นที่ลานพญานาคปู่ไหลคำมาที่ศิลปินสร้างสตรีทอาร์ตขึ้นมานั้น มีปัจจัยด้านกระบวนการ ด้านพื้นที่ ด้านความต้องการของชุมชนในฐานะเจ้าของพื้นที่และวัฒนธรรม ด้านงบประมาณ และด้านหน่วยงานภาครัฐที่สนับสนุนงบประมาณเข้ามาเกี่ยวข้อง ซึ่งศิลปินจะต้องทำความเข้าใจและนำเสนอให้ผู้เกี่ยวข้องได้เห็นถึงจุดหมายปลายทางของสตรีทอาร์ตที่จะช่วยส่งเสริมและกระตุ้นการท่องเที่ยวของชุมชนเป็นหลัก อย่างไรก็ตามก็ตีสตรีทอาร์ตของทั้ง 2 พื้นที่นั้นศิลปินได้คิดและจินตนาการออกมาจากเรื่องราวแห่งความทรงจำ และมีการศึกษาข้อมูลจากแหล่งต่างๆ จากนั้นจึงร่างแบบ (Sketch design) เพื่อเป็นแนวทางการทำงานจริงต่อไป โดยจุดเน้นของศิลปินคือการแสดงตัวตน การจัดองค์ประกอบศิลป์ การกำหนดโครงสร้างภาพรวมที่มีอัตลักษณ์ การใช้ทักษะและเทคนิคใหม่ให้ลงตัว เพราะสิ่งเหล่านี้จะส่งผลต่อการรับรู้และการชื่นชมของคนในพื้นที่และนักท่องเที่ยวได้อย่างรวดเร็ว ปภณ กมลวุฒิพงศ์ (2566) และ ชัยณรงค์ อริยะประเสริฐ (2567) กล่าวว่า สตรีทอาร์ตเป็นเครื่องมือพัฒนาพื้นที่เมืองและชุมชนให้สวยงามและดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาสัมผัสเรื่องราวที่แตกต่าง โดยสตรีทอาร์ตจะถูกใช้เป็นฉากหลังในการถ่ายภาพบุคคลที่สามารถแสดงอัตลักษณ์และตำแหน่งแห่งที่ที่ตรงตามของการเป็นเมืองท่องเที่ยวได้ ซึ่งจุดหมายปลายทางของภาพถ่ายจะถูกนำเสนอและสื่อสารในสื่อสังคมออนไลน์ (Social Online) การเข้ามาท่องเที่ยวจึงเป็นการสร้างเศรษฐกิจให้กับชุมชน อย่างไรก็ตามการทำงานของศิลปินที่มีคุณภาพนั้น ศิลปินจะต้องลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลก่อนการทำงาน ได้สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับพื้นที่ที่จะสร้างสตรีทอาร์ต และสร้างความร่วมมือร่วมใจกับคนในชุมชน ด้วยการพูดคุยชี้แจงวัตถุประสงค์ของการดำเนินการเป็นอย่างดี จนมีการรับรู้และยินยอมให้ใช้พื้นที่อย่างเต็มใจ โดยชุมชนมักคาดหวังว่าสตรีทอาร์ตจะช่วยสร้างกระแสการท่องเที่ยวของเขตเทศบาลเมืองเลย การสนับสนุนการดำเนินชีวิต การสร้างสังคมแห่งความสามัคคี และสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชน กล่าวได้ว่าศิลปินต้องใช้ความรู้ ทักษะและมโนทัศน์สร้างสรรค์สตรีทอาร์ตที่มีคุณค่าต่อส่วนรวมหลายด้าน ได้แก่ ด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคม ด้านการอนุรักษ์ ศิลปะวัฒนธรรม และด้านการพัฒนาพื้นที่เขตเทศบาลเมืองเลยให้เป็นเมืองแห่งการท่องเที่ยวและเมืองที่มีสุนทรียภาพที่ชัดเจน

กระบวนการดำเนินงานสตรีทอาร์ตของศิลปินกลุ่มเลยตามเลย

ศิลปินกลุ่มเลยตามเลยเป็นบุคคลในพื้นที่จังหวัดเลยร่วมกันจัดตั้งขึ้นมาโดยมีการจดทะเบียนกับสำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2559 มีสมาชิกจำนวน 30 คน มีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมกลุ่มศิลปินในจังหวัดเลยทั้งรุ่นเก่าและรุ่นใหม่มาร่วมระดมความคิดเห็นสำหรับการพัฒนางานศิลปกรรมเพื่อสังคมของจังหวัดเลย เช่น การแสดงผลงานศิลปกรรมเพื่อสร้างการรับรู้และสุนทรียภาพให้กับคนในจังหวัดเลยและนักท่องเที่ยว มีการใช้ศาสตร์ศิลปกรรมเพื่อสร้างตัวตนและแสดงจิตสำนึกในการพัฒนาพื้นที่ สังคมและสิ่งแวดล้อมด้วย (ไทยโรจน์ พวงมณี, 2567) ซึ่งผลที่เกิดขึ้นได้ทำให้ชุมชน ภาครัฐและเอกชนเข้าใจบทบาทของศิลปินและได้รับรู้ถึงเครื่องมือของกลุ่มศิลปินในการสร้างสรรค์พื้นที่และสังคมมากขึ้น ดังนั้นภาครัฐจึงได้ขับเคลื่อนและส่งเสริมกลุ่มศิลปินให้รวมกลุ่มกันสร้างบรรยากาศของเมืองท่องเที่ยวของจังหวัดเลย และในเขตเทศบาลเมืองเลยให้เหมาะสมกับพื้นที่ ส่วนการดำเนินการของกลุ่มศิลปินนั้นก็มีลักษณะการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) คือ การลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูล การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวไปด้วยกัน การระดมความคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งสภาพปัจจุบันและอดีต ผลจากการลงพื้นที่ คือ การรับรู้ความสุข และความภาคภูมิใจจากการรำลึกถึงภาพบรรยากาศในอดีตของชุมชนร่วมกัน ที่สำคัญคือการทำพื้นที่ของชุมชนให้มีสตรีทอาร์ตเป็นจุดเช็คอิน (Check In) ของนักท่องเที่ยว สอดคล้องกับ ชัยณรงค์ อริยะประเสริฐ (2567) กล่าวว่า สตรีทอาร์ตที่ถูกสร้างสรรค์บนพื้นที่ที่มีวัฒนธรรมดั้งเดิมซ้อนทับอยู่ ผลงานย่อมทำหน้าที่ชุบชีวิต

พื้นที่เมือง ผู้คนและอาคารสถาปัตยกรรมให้มีความสวยงามและตอบสนองต่อการจัดการท่องเที่ยวของจังหวัดได้ สำหรับพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่และพื้นที่ลานพญานาคปูโหลคำมานั้น ศิลปินมีขั้นตอนการดำเนินการดังนี้

1) ขั้นการทำความเข้าใจรายละเอียดของโครงการ วัตถุประสงค์ การดำเนินงาน และเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นบนพื้นที่ทั้ง 2 พื้นที่ในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน

2) ขั้นการกำหนดคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนในการดำเนินโครงการ เช่น สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดเลย เทศบาลเมืองเลย เพื่อกำหนดบทบาทหน้าที่ออกเป็นฝ่ายต่างๆ รวมถึงเป็นข้อมูลกำหนดเนื้อหาเรื่องราว รูปแบบระยะเวลาดำเนินการและงบประมาณสำหรับใช้จ่ายเป็นค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าอาหารในช่วงเวลาการสร้างงานสตรีทอาร์ต

3) ขั้นการประชุมระดมความคิดเห็นกำหนดรูปแบบสตรีทอาร์ต จากผู้เกี่ยวข้องภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับพื้นที่ พร้อมกันทำความเข้าใจจุดประสงค์และเป้าหมายการดำเนินการพัฒนาในแต่ละพื้นที่ เน้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในมิติต่างๆ เพื่อให้เข้าใจบทบาทภาครัฐและเอกชนที่จะหนุนเสริมการสร้างสตรีทอาร์ตให้สำเร็จและเปลี่ยนเป็นบรรยากาศที่มีสีสัน

4) ขั้นการประชุมระดมความคิดเห็น เช่น การกำหนดเรื่องราว พื้นที่สร้างสรรค์สตรีทอาร์ต และการแบ่งบทบาทหน้าที่การสร้างสรรคของศิลปิน เน้นการดำเนินการอย่างอิสระในรูปแบบการทำงานแบบจิตอาสา โดยโครงการได้จัดเตรียมวัสดุอุปกรณ์อาหารเครื่องดื่ม สิ่งอำนวยความสะดวก เช่น เต็นท์สนาม นักร้านและตารางวันเวลาการทำงานของศิลปินแต่ละคนด้วย

5) ขั้นการตรวจงาน วิทยากรวิจารณ์เพื่อปรับปรุงแก้ไขและพัฒนาให้มีคุณภาพต่อการสื่อสารการท่องเที่ยวสูงสุด โดยเป็นการพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของกลุ่มศิลปิน กลุ่มตัวแทนภาครัฐและชุมชนด้านรูปแบบที่สามารถสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวได้

6) ขั้นการนำเสนอผลงานการสร้างสรรคสตรีทอาร์ตกับผู้เกี่ยวข้องผ่านการเปิดงานเช่น การเปิดงาน “ตะลึงไต่บ้านแฮ่” ที่มีผู้ว่าราชการจังหวัด สำนักวัฒนธรรม สำนักพัฒนาชุมชน เทศบาลเมืองเลย และภาคเอกชน รวมถึงนักท่องเที่ยว เพื่อดื่มด่ำและมีประสบการณ์ทางสุนทรียภาพที่ถูกสร้างสรรค์บนพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่ และพื้นที่ลานพญานาคด้วย

อย่างไรก็ดีกระบวนการสร้างสรรค์สตรีทอาร์ตถือว่าแต่ละขั้นตอนมีความสำคัญ โดยเฉพาะการเก็บรวบรวมข้อมูลจากความต้องการของชุมชนและผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งจะส่งผลต่อการกำหนดรูปแบบผลงาน สื่อวัสดุ เทคนิควิธีการ เนื้อหาเรื่องราวและการจัดการภาพรวมของพื้นที่ที่สตรีทอาร์ตถูกสร้างขึ้น ส่วนขั้นตอนการสร้างสรรคนี้ กลุ่มศิลปินเลยตามเลยจะต้องมีศักยภาพการคิดสร้างสรรค์และการจัดองค์ประกอบศิลป์ให้น่าสนใจ แปลกใหม่และสวยงาม ซึ่งศิลปินเลยตามเลยแต่ละคนนั้นล้วนมีทักษะฝีมือในการใช้หลักศิลปกรรมและหลักสุนทรียศาสตร์อย่างชำนาญ จนสตรีทอาร์ตได้สร้างการรับรู้ และการชื่นชมสู่ความประทับใจให้กับนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดี และนักท่องเที่ยวพร้อมที่จะถ่ายภาพสตรีทอาร์ตเพื่อนำไปเผยแพร่ในสื่อสังคมออนไลน์ต่อไป

บทสรุป

จังหวัดเลยเป็นจังหวัดที่มีชื่อเสียงด้านการท่องเที่ยว ในแต่ละปีจึงมีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวและเรียนรู้วิถีชีวิตและวัฒนธรรมของจังหวัดเลยจำนวนมาก ทุกพื้นที่จึงได้สร้างจุดเด่นหรือจุดขายเพื่อจูงใจให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสและมีประสบการณ์กับพื้นที่นั้น ดังเช่น ในเขตเทศบาลเมืองเลยที่ศิลปินกลุ่มเลยตามเลยได้ร่วมกันสร้างผลงานสตรีทอาร์ต 2 พื้นที่ คือพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่นำเสนอเรื่องราววิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปินถ่ายทอดลงบนรั้วบ้าน ฝาผนังบ้าน ผนังเขื่อนกันน้ำโดยสตรีทอาร์ตได้กระจายทั่วบริเวณครอบคลุมพื้นที่ชุมชน เป็นงานที่ได้รับงบประมาณจากสำนักศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย ร่วมกับหน่วยงานภาครัฐและเอกชนในจังหวัดเลย ส่วนพื้นที่ลานพญานาคนั้นมีประติมากรรมพญานาคปูโหลคำมาพ่นน้ำอย่างสง่างาม โดยพื้นที่นี้ใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อและกิจกรรมทางสังคม สตรีทอาร์ตถูกสร้างขึ้นบนพื้นที่ลานกว้างแนวบันได และขอบพื้นที่ลานพญานาค ศิลปินวาดภาพเรื่องราวตำนานพญานาคปูโหลคำมาที่สัมพันธ์กับภูบอบิด ประเพณีผีตาโชน ผีขนน้ำ ผีบั้งเต่าปลาที่อาศัยในกุดป่อง ปลาสวยงาม และดอกบัว ทั้ง 2 พื้นที่มีจุดเด่นที่แตกต่างกัน คือพื้นที่ชุมชนบ้านแฮ่

เน้นให้นักท่องเที่ยวได้ประสบการณ์เรียนรู้ด้วยการเดินชม ซึ่งต้องใช้เวลามากขึ้นกับคุณค่าทางสุนทรียภาพในแต่ละจุด ส่วนพื้นที่บริเวณลานพญานาคที่ถูกสร้างสตรีทอาร์ตขึ้นเพียงจุดเดียวอันเป็นส่วนประกอบร่วมกับประติมากรรมพญานาคปูโหลคำมาเพื่อสร้างบรรยากาศของพื้นที่ด้วยศาสตร์ศิลปกรรม จึงทำให้พื้นที่เทศบาลเมืองเลยมีความโดดเด่น แปลกตาและน่าสนใจมากขึ้น จึงเป็นจุดหนึ่งของการท่องเที่ยวเชิงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่อยู่ใจกลางเมืองเลยที่นักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าถึงและเชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยวไปยังถนนอาหาร (Street food) สวนสาธารณะกุดป่อง พิพิธภัณฑ์ท้องถิ่น ตลาดชุมชนและวัดวาอารามในพื้นที่ได้

เอกสารอ้างอิง

- กฤษณ์ ทองเลิศ. (2554). การผสมผสานรูปแบบการสื่อความหมายและจินตสภาวะของผู้รับสารเป้าหมายที่มีต่องานภาพถ่ายกับลายลักษณ์อักษรในงานโฆษณาทางสื่อสิ่งพิมพ์ (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- จักรพันธ์ เขาว์ปรีชา, วรวิภา วัฒนสุนทร และ นิชา ไตรวรรณเกษม. (2563). การเรียนรู้แบบทวิวัจนผ่านการสร้างสรรค์สตรีทอาร์ต. *วารสารวิจิตรศิลป์*, 11(2), 207-233.
- ชัยณรงค์ อริยประเสริฐ. (2567). ศิลปะตกแต่งกับการสร้างความร่วมมือเพื่อแหล่งท่องเที่ยวชนบท กรณีศึกษาตลาดโบราณร้อยปีชุมชนคุ้มลำภา อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท. *วารสารจันทร์เกษมสาร*, 30(1), A1-A15.
- ณพัชร สุวรรณกิจ. (2562). กระบวนการทำให้เมืองมีชีวิตชีวาด้วยกราฟฟิตี้ในบทบาทของสตรีทอาร์ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพฯ.
- ดวงทอง สรประเสริฐ. (2562). ศิลปะสตรีทอาร์ตกับการท่องเที่ยว. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 39(1), 178-189.
- ไทยโวจน์ พวงมณี. (2567). สตรีทอาร์ต: การพัฒนาพื้นที่วิถีชีวิตในชุมชนบ้านแอ่เทศบาลเมืองเลย จังหวัดเลย. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 8(2), 72-86.
- นัทพัชร น้อยสวัสดิ์. (2552). สไตล์นอกรีตในงานออกแบบ. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 13(1), 89-95.
- ปภณ กมลวุฒิพงศ์. (2566). สตรีทอาร์ตกับการพัฒนาเมือง. *วารสารพัฒนศิลป์วิชาการ*, 7(1), 1-23.
- พนิดา ศิริกุล และ พรรณนที ขำจริง. (2562). ศึกษาภาพสตรีทอาร์ตเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรมจังหวัดภูเก็ต. การประชุมวิชาการระดับชาติ “วลัยลักษณ์วิจัย” มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, นครศรีธรรมราช. สืบค้นจาก <https://wjst.wu.ac.th/index.php/wuresearch/article/view/6630>
- พีรติ จึงประกอบ. (2566). แนวทางการสร้างสรรค์ศิลปะแนวสตรีทอาร์ตในพื้นที่เฉพาะเพื่อปรับภูมิทัศน์และแสดงออกถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นของชุมชน. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 7(1), 13-22.
- วันเฉลิม จันทพงษ์แก้ว. (2560). คุณค่าทางการสื่อสารและมูลค่าทางธุรกิจของสตรีทอาร์ต (วิทยานิพนธ์ปริญญาโท). มหาวิทยาลัยกรุงเทพ, กรุงเทพฯ.
- The Association of Siamese Architects under the Royal Patronage. (2567). สตรีทอาร์ตชุมชนชีวิตมรดกเมืองและสถาปัตยกรรม ศิลปะบนผนังที่ช่วยเพิ่มมูลค่าและสร้างพลวัตให้กับย่านและชุมชน. สืบค้นจาก <https://www.asaexpo.org/post/street-art>

ผู้ให้สัมภาษณ์

วรพรรณ ภูวิจารณ์. (2567, 20 กันยายน). ประธานกลุ่มศิลปินเลยตามเลย. [สัมภาษณ์].